

A) Ἐνεργ. 1) Σείω, κινῶ τι βιαίως, ἀνατινάσσω πολλαχ. : Ἀνατινάζω τὰ χέρια μου Νάξ. Ἀντίναξε τὰ ροῦχα νὰ φύγῃ ὁ κορυφακτὸς Κύπρ. Πάαινε ἀντίναξε τὲς πατάτες νὰ μὲν πηκάσουν 'ποκάτω (νὰ μὴν κολλήσουν εἰς τὸν πυθμένα τῆς χύτρας) αὐτόθ. || Φρ. Ἀνατινάζω τὸ γιακᾶ μου (αισθάνομαι ισχυρὰν ἀποστροφὴν πρός τινα ἄνθρωπον. Συνών. φρ. τινάζω τὸ γιακᾶ μου) Λεξ. Δημητρ. Τοῦ ἀντίναξεν μάρ (βραχυλ. ἀντὶ τίναξε τὸ χέρι του καὶ τοῦ 'δωσε μάρ γρούθεά, χαστουκεὰ κττ. Συνών. φρ. τοῦ ἄναψε μξά - τοῦ ἀστραψε μξά κλπ.) Κύπρ. || Παροιμ. Τρώει τᾶς ἀντινάσσει τὴν ποδκεάν του (ἐπὶ ἀχαρίστου) αὐτόθ. || *Ἄσμ.

N' ἀνατινάζω τὸ κλαρὶ νὰ πέσῃ τ' ἄνθι χάμω Λεξ. Δημητρ. Συνών. τινάζω. 2) Τινάσσων ἀπορρίπτω τι Κύπρ. : Ἀντίναξέν τον ὁ ἄπ-παρος ἀπὸ τὴν ράχιν του.

B) Μέσ. 1) Πηδῶ πρὸς τὰ ἄνω, ἀναπηδῶ Ἀθῆν. (παλαιότ.) : *Ἄσμ.

'Ἀνατινάχτουν, Χατζαλῆ, καὶ κάθον 'ς τὴν κολόννα καὶ ἄκον τὴν ἀδερφούλλα σου ποῦ 'ογάζει σὰν τρυγόνα.

2) Συγκλονίζομαι ἐκ συγκινήσεως, φόβου ἢ ψυχικῆς τινος νόσου πολλαχ. καὶ Πόντ. (Κερασ. Τραπ.) : Σὰν τ' ἄκοντες ἀνατινάχτηκε Λεξ. Δημητρ. Ἡνετινάχτηκε ἀπάνω ἀπὸ 'κεῖ ποῦ κάθουντα Θήρ. Ἐχλάραξέ με κ' ἐνετινάγα (μὲ ἔξυπασε καὶ ἀνετινάχθην) Τραπ. || Φρ. Ἀντινάχτηκε τὸ μωρὸν (συνεκλονίσθη προσβληθὲν ὑπὸ πονηρῶν πνευμάτων) Κύπρ.

*ἀνατινάχτδες ἐπίθ. ἀντινακτὸς Κύπρ. (Γερμασ.)

Ἐκ τοῦ φ. ἀνατινάζω.

Ο ἀνατινασόμενος, ἐπὶ γεωμήλων τηγανιζομένων, τὰ ὅποια ἀνατινάσσουν ἐντὸς τοῦ τηγανίου ἢ τοῦ τέντερη διὰ νὰ ψηθοῦν δομοιομερῶς ὑφ' ὅλας τὰς πλευράς : 'Εμαιερέψαμεν πατάτες ἀντινακτές.

*Ἀνατολᾶς δ, Ἀνατολᾶς Στερελλ. (Αιτωλ.)

Ἐκ τοῦ τοπων. Ἀνατολή.

Ο κάτοικος τῆς Ἀνατολῆς, ἡτοι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, καὶ κατ' ἔξοχὴν ὁ Τοῦρκος : *Ἄσμ.

N' ἀγνάτιβα τὴν Ρούμιλη καὶ ὡς τοῦ Ζουρμπᾶ τὴ βρύσι, πῶς πουλιμοῦν οἱ εὔζουνις μὲ τοὺς Ἀνατολᾶδις.

Συνών. Ἀνατολή σιος, Ἀνατολίτης.

ἀνατολὴ ἡ, κοιν. καὶ Πόντ. Τσακων. ἀνατολὴ βόρ. Ιδιώμ. ἀνετολὴ Κεφαλλ. Α.Κρήτ. Κύθν. Μεγίστ. Νάξ. (Κορων.) Πελοπν. (Αἴγ. Βούρβουρ. Λάστ.) Προπ. (Άρτάκ.)

Τὸ ἀρχ. ούσ. ἀνατολή.

1) Ἡ ἐμφάνισις τοῦ ἥλιου εἰς τὸν ὄριζοντα κοιν. καὶ Πόντ. Τσακων. : Αὔριο νὰ ξυπνήσουμε πρωὶ πρωὶ νὰ δοῦμε τὴν ἀνατολὴ κοιν. || Φρ. Κινήσαμε μὲ τὴν ἀνατολὴ (μόλις ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος) κοιν. Μὶ τ' ν ἀνατολὴ θὰ πάγου (συνών. τῇ προηγουμένῃ) Λέσβ. || *Ἄσμ.

Καλημέρα σου, ἀνατολή, καλημέρα σου, δύσι
Λεξ. Δημητρ. Συνών. βάρεμα, ἀντίθ. δύσι. β) Ἡ αὐγὴ πολλαχ. καὶ Πόντ. : Χάραξε ἡ ἀνατολὴ πολλαχ. Εἶναι ἡ ὥρα ποῦ θὰ σκῆ ἡ ἀνατολὴ Σέριφ. || *Ἄσμ.

'Εφώτισε -γ- ἡ ἀνετολὴ, ἔχάραξε κ' ἡ δύσι,
πάν τὰ πουλλάκια 'ς τὴ βοσκὴ κ' οἱ -γ- ἐμορφες 'ς τὴ βρύσι
Λάστ.

Γλυκοχαράζει ἡ ἀνατολὴ καὶ γλυκοφέγγει ἡ δύσι
Λεξ. Δημητρ. 2) Τὸ σημεῖον τοῦ ὄριζοντος ὅποθεν ἀνατέλλει ὁ ἥλιος κοιν. καὶ Πόντ. Τσακων. : 'Ο αὐγερινὸς τὸ καλοκαίρι φαίνεται 'ς τὴ δύσι καὶ τὸ χειμῶνα ἀπὸ τὴν ἀνετολὴ Βούρβουρ. Κοίτα κατὰ τὴν ἀνετολὴ Κεφαλλ.

'Σ σὴν ἀνατολὴν μερέαν ποίσον τὸ σταυρό σ' Πόντ. (Τραπ.) || Φρ. 'Εγύρισε ἀνατολὴ καὶ δύσι (ὅλον τὸν κόσμον) κοιν. Τό 'να του μάτι 'ς τὴν ἀνατολὴ καὶ τ' ἄλλο 'ς τὴ δύσι (ἐπὶ παραβλῶπος) Δαρδαν. || Γνωμ. Κόκκιν' ἡ ἀνετολὴ, κατουρημέν' ἡ δύσι (ὅταν τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἥλιου καλύπτουν ἐρυθρὰ νέφη, τότε περὶ τὴν δύσιν θὰ βρεῖς) Λάστ. || *Ἄσμ.

Σὰν τί μανδίλα φαίνεται ἀντίχρου 'ς τ' Ἀδραμύττη, μὴν καίγετ' ἡ ἀνετολὴ, μήτρα καπνίζ' ἡ δύσι ; 'Αρτάκ.

Τὸ κούτελό σου τὸ πλατὺ | ἐ δύσι τοσ' ἐ ἀνετολὴ (ένν. εἰναι) Μεγίστ. Συνών. ίδ. ἐν λ. ἀνάτελμα 2.

Ἡ λ. ὡς κύρ. δν. ὑπὸ τὸν τύπ. Ἀνατολὴ Θεσσ. (Άλμυρ.) Πόντ. (Κοτύωρ. Οφ. Τραπ. Σάντ.), Ἀνατούλη Μακεδ. (Παγγ.) καὶ ὡς τοπων. κοιν.

*Ἀνατολήσιος δ, Ἡπ.—ΧΧρηστοβασ. Χρόν. σκλαβ. 16

Ἐκ τοῦ τοπων. Ἀνατολὴ καὶ τῆς παραγωγικῆς καταλ. -ήσιος.

1) Τοῦρκος καταγόμενος ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας : Ο Κιουταχῆ πασᾶς μὲ τοὺς Ἀνατολήσιους καὶ δ' Ομέρ Βούρωντος μὲ τοὺς Αρβανῆτες ΧΧρηστοβασ. ἔνθ' ἀν. Συνών. *Ἀνατολᾶς, Ἀνατολίτης. 2) Τὸ ούδ. ἀνατολήσιο, εἰδος ὑφάσματος (λαβόντος τὸ ονοματα τῆς προελεύσεως) *Ηπ.

ἀνατολικὰ ἐπίρρ. κοιν. καὶ Καππ. Πόντ. (Χαλδ.) ἀνατούλικὰ βόρ. Ιδιώμ. ἀνετολικὰ Ἀνδρ. (Κόρθ.) Α.Κρήτ. Νάξ. (Απύρανθ. Σαγκρ.)

Ἐκ τοῦ ἐπιθ. ἀνατολικός.

1) Πρὸς ἀνατολὰς κοιν. καὶ Καππ. Πόντ. (Χαλδ.): Γυρίζω ἀνατολικὰ κοιν. Κάνει τὸ σταυρό του ἀνατολικὰ Κρήτ. Μῆλ. || *Ἄσμ.

Στέκομαι ἀνετολικὰ τσαὶ κάρω τὸ σταυρό μου Κόρθ.

'Υρίσετ' ἀνατολικά, κάμετε τὸ σταυρό σας,

γιατί 'φτασε τὸ τέλος σας κ' ἥρθε τὸ τέρμινό σας

('υρίσετ' = γυρίσετε) Κάσ. Συνών. προσηλιακά, ἀντίθ.

ἀποσκιερά. β) Ἐξ ἀνατολῶν Νάξ. (Σαγκρ.): Τὰ νερὰ

ἔρχονται πάντοτε ἀνετολικά (νερά = βροχαί). 2) Ἐπὶ τῆς

Ἀνατολῆς, ἡτοι τῆς Μ.Ἀσίας Κωνπλ.: Τὸ δεῖνα χωρὶς πέφτει ἀνατολικά. Ἀντίθ. ρουμελικά.

*Ἀνατολικὸς ἐπίθ. κοιν. ἀνατολήκος βόρ. Ιδιώμ.

Τὸ μεταγν. ἐπίθ. ἀνατολικός.

A) Ἐπιθετικ. 1) Ο πρὸς ἀνατολὰς ἐστραμμένος

ἢ κείμενος, δέ ώφος κοιν. : Ἀνατολικὸ σπίτι-δωμάτιο-παρά-

θυρο κττ. κοιν. Συνών. προσηλιακός, ἀντίθ. ἀποσκιε-

ρός. 2) Ο ἔξ ἀνατολῶν προερχόμενος κοιν. : Φυσικός ἀνατολικός (έννοεται ἀνεμος, ἡτοι ἀπηλιώτης) Κρήτ.

|| *Ἄσμ.

'Αρχίς' ὁ νότος τὸ νερὸ καὶ δέ ώφες τὸ χιόνι

καὶ ἀρχίζει καὶ ἀνατολικὸς τὸ σταυρωτὸ χαλάζι

Κρήτ. 3) Ο ἀνήκων ἡ ἀναφερόμενος εἰς τὴν Ἀνατο-

λὴν κοιν. : Φρ. Ἀνατολικὸ ζήτημα (ἐπὶ οὐθέσεως περι-

πλόκου ἡ χρονισάσης, ἐκ τοῦ περιωνύμου ίστορικοῦ

ζητήματος περὶ τοῦ δυνατοῦ τῆς ἐκδιώξεως τῶν Τούρκων

ἐκ τῆς Εύρωπης καὶ Μ.Ἀσίας). 4) Ο ἀνήκων εἰς τὴν

ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν (ἡ σημασιολογικὴ χρῆσις παρὰ

τοῖς καθολικοῖς) Σύρ. : 'Ο δεῖνα εἶναι ἀνατολικός, δὲν εἶναι

δυτικός. Ἀνατολικὰ Χριστούγεννα (τὰ Χριστ. τῶν ὁρθοδό-

ξων). Συνών. δρυθόδοξος ἀντίθ. δυτικός, καθολικός.

B) Ούσ. 1) Τὸ θηλ. ἀνατολικὴ ἡ ἀνατολικειὰ ἡ, εἰδος

δαμασκηνέας μὲ λευκὰ ἐπιμήκη δαμάσκηνα (μετεφυτεύθη

έξ Ἀνατολῆς) Κύπρ. 2) Τὸ οὐδ. ἀνατολικὸ τό, α) Ὁ καρπὸς τῆς ἀνατολικῆς Κύπρ.: Μᾶς ἐφέρασιν σήμ-μερα ἔναν καλάθιν ἀνατολικά. Ἡ σημ. καὶ μεσν. Πβ. Πρόδρομ. 4,129d (εκδ. Hesselink - Pernot) «τὰ λέγουν ἀνατολικά, τά λέγουν λαγυνάτα». β) Εἶδος σταφυλῆς μὲ φῆγα λευκήν, τραγανήν, μετρίου μεγέθους καὶ διάγον πεπιεσμένην πολλαχ. Συνών. ραζακι.

Ἡ λ. καὶ ὡς τοπων. ὑπὸ τὸν τύπ. Ἀνατολικὸ πολλαχ. Ἀντελικὸ Στερεολ. (Μεσολόγγ.)

'Ανατολίτης ὁ, κοιν. Ἀνατολίτης Νάξ. (Βόθρ.)

Τὸ μεσν. οὐσ. Ἀνατολίτης. Πβ. Miklosich-Müller Acta 5,18 «χωράφιον Δρόσου τοῦ Ἀνατολίτου».

1) Ὁ κάτοικος τῆς Ἀνατολῆς, ἥτοι τῆς Μ. Ασίας κοιν. Συνών. *Ἀνατολᾶς, Ἀνατολήσιος. β) Μεταφ. ἄνθρωπος ἀγροίκος, ἀπολίτιστος κοιν. 2) Ὁ κάτοικος τῆς Καππαδοκίας Πόντ. Συνών. Καραμανλῆς.

'Ανατολίτικος ἐπίθ. σύνηθ.

Ἐκ τοῦ τοπων. Ἀνατολὴ καὶ τῆς παραγωγικῆς καταλ. -ίτικος.

Ο ἐκ Μικρᾶς Ασίας προερχόμενος: Πρόβατο - τυρί - φρούττε 'Ανατολίτικο.

ἀνατολίτσα ἡ, Κρήτ.

Ἐκ τοῦ οὐσ. ἀνατολὴ καὶ τῆς παραγωγικῆς καταλ. -ίτσα ἀνευ σημ. ὑποκοριστικῆς.

Τὸ μέρος ὅθεν ἀνατέλλει ὁ ἥλιος: Ἀσμ.

*Ἀστρο λαμπρὸν ἐπρόβαλε ἀπ' τὴν ἀνατολίτσα.

Συνών. ίδ. ἐν λ. ἀνάτελμα 2.

ἀνατολογέρων ἀμάρτ. ἀνατολοέρων Κάρπ.

Ἐκ τοῦ οὐσ. ἀνατολὴ καὶ τοῦ ρ. γέρνω.

Χύνω ὕδωρ ἐστραμμένος πρὸς ἀνατολάς: Νὰ πάρ' ἀφόρῳ λαῦνι κ' ἐφτάφλεο νερὸν τὰ τ' ἀνατολοείρῃ (έξ ἐπωδ.) Συνών. ἀνατολομπρογέρων.

ἀνατολομπρογέρων ἀμάρτ. ἀνατολομπρογέρων Κάρπ.

Ἐκ τοῦ οὐσ. ἀνατολὴ καὶ τοῦ ρ. μπρογέρνω.

*Ἀνατολογέρνω, ὁ ίδ.: Κάνενας δὲν εὐθέθην τὰ πάρ' ἀφόρῳ λαῦνι καὶ ἐφτάφλεο νερὸν τὰ τ' ἀνατολομπροείρῃ (έξ ἐπωδ.)

ἀνατολούλλα ἡ, Κύπρ.

Ἐκ τοῦ οὐσ. ἀνατολὴ καὶ τῆς παραγωγικῆς καταλ. -ούλλα.

*Ἀνατολίτσα, δ ίδ.: Ἀσμ.

Πουλλάτιν ἔξανέφανε ποὺ τὴν ἀνατολούλλα.

ἀνατουμπανίζω ἀμάρτ. ἀνετομπανίζω Σίφν. ἀνετ' θαν' ζώ Πάρ. (Λευκ.) ἀδούβανίζω Σέριφ. Μέσ. ἀνετομπανίζομαι Σίφν. ἀνεδουβανίζομαι Νάξ. (Απύρανθ.)

Ἐκ τῆς προθ. ἀνὰ καὶ τοῦ ρ. τουμπανίζω.

1) Ἀνατινάσσω, ἀνασείω τι, οἷον τὴν χύτραν διὰ νὰ ἀνακινηθῇ τὸ ἐν αὐτῇ φαγητὸν κττ. Πάρ. (Λευκ.) β) Καθαρίζω δημητριακοὺς καρποὺς σείων αὐτοὺς ἐντὸς ἀβαθοῦς δίσκου Σέριφ. Σίφν.: Ἡ δεῖνα ἀνετομπανίζει τὸ κυιθάρι Σίφν. 2) Μέσ. βαδίζων σείω τὸ σῶμα μου Νάξ. (Απύρανθ.): Πῶς ἀνεδουβανίζεται φτὸς ὅδε βορπατῆς Απύρανθ. ἀνεδουβανισμένος εἰν' κ' εὐτὸς αὐτόθ.

ἀνατουμπάνισμα τό, ἀμάρτ. ἀνετομπάνισμα Σίφν. ἀνετ' θάν' σμα Πάρ. (Λευκ.) ἀδούβανισμα Σέριφ.

Ἐκ τοῦ ρ. ἀνατομπανίζω.

1) Ἀνατίναξις, ἀνάσεισίς τινος, οἷον τῆς χύτρας πρὸς ἀνακίνησιν τοῦ ἐν αὐτῇ φαγητοῦ Πάρ. (Λευκ.) 2) Τὸ καθάρισμα τῶν δημητριακῶν καρπῶν δι' ἀνατινάξεως αὐτῶν ἐντὸς ἀβαθοῦς δίσκου Σέριφ. Σίφν.

ἀνατουμπανιστής ὁ, ἀμάρτ. ἀνεδουβανιστής Νάξ. (Απύρανθ.)

Ἐκ τοῦ ρ. ἀνατομπανίζω.

Ο σείων τὸ σῶμα κατὰ τὸ βάδισμα: Μουρ' εἰδ' ἀνεδουβανιστής εἰν' εὐτός!

ἀνατρανίζω Ἡπ. Ρόδ. —ΚΚρυστάλλ. Ἐργα 2,147 ἀνετρανίζω Χίος ἀνετρανίζω Τήλ.

Τὸ μεσν. ἀνατρανίζω.

1) Υψώνω τοὺς δοφθαλμοὺς διὰ νὰ ἴδω τι, ἀναβλέπω Τήλ. Χίος: Ἀσμ.

*Νετράνισε τὰ μάτια σου καὶ δέ με ἀγάλη γάλη καὶ ἀν δὲν σ' ἀρέσω, ἀγάπη μου, χαμήλωσέ τα πάλι Τήλ.

*Εγύρισα νὰ τὴν δῶ τὴν ἀγαπῶ 'ς τὰ μάτια κ' ἔκεινη τὰ νετράνισε καὶ μ' ἔκαμε κομμάτια αὐτόθ. Ἡ σημ. καὶ μεσν. Πβ. Ἰμπέρ. καὶ Μαργαρ. στ. 190 (εκδ. SLambros σ. 250) «πῶς ν' ἀποθάνω δοφανὸς καὶ σὺ νὰ μηδὲν εἰσαι, | ν' ἀνατρανίσω ἀπάνου μου καὶ σὲ νὰ μηδὲν ἴδω ;» 2) Ἐξετάζω τι προσεκτικῶς Ἡπ. —ΚΚρυστάλλ. ἔνθ' ἀν.: Τὸν ἀνατράνισε ἀπὸ τὴν κορφὴ ὡς τὰ πόδια ΚΚρυστάλλ. ἔνθ' ἀν.

Πβ. ἀνεντρανίζω.

ἀνατράνισμα τό, Πάτμ.

Ἐκ τοῦ ρ. ἀνατρανίζω.

Ἡ ἀνύψωσις τοῦ βλέμματος, ἀνάβλεψις: Ἀσμ.

Ιὔρισαν τὰ ματάκια μου κ' εἴδασι τὰ δικά σου κ' ἐρράγη ἡ καρδούλλα μου ἀπ' τὸ ἀνατράνισμά σου.

Πβ. ἀνεντρανίσμα.

ἀνατραντάζω Λεξ. Δημητρ. Μεσ. ἀνατραντάζομαι Ἡπ. ἀνατραντάζομαι "Ἡπ. (Ζαγόρ.) —ΣΓρανίτσ. Ἀγρια καὶ ἡμερ. 158

Ἐκ τῆς προθ. ἀνὰ καὶ τοῦ ρ. τραντάζω.

Μετβ. σείω ίσχυρῶς, συγκλονίζω ἔνθ' ἀν.: Ἀνατράνταξε δ σεισμὸς τὸ σπίτι. Ἀνατραντάχτ' κι τὸ σπίτι Ζαγόρ. || Ἀσμ.

*Η γῆς ἀνατραντάχθηκε καὶ τὰ μνημούρια ἀνοίξαν Λεξ. Δημητρ.

*Ἀνατραντάχθη καὶ τέρατα | καὶ πέσαν τὰ τραντάφυλλα ΣΓρανίτσ. ἔνθ' ἀν. Συνών. ίδ. ἐν λ. ἀνατραντάζω 2. Καὶ ἀμτβ. συγκλονίζομαι, ίσχυρῶς σείομαι ἔνθ' ἀν.: Ἀνατράνταξε ἀπὸ τὸ πέσιμο Λεξ. Δημητρ.

ἀνατρανώνω Πελοπν. (Λακων.)

Ἐκ τῆς προθ. ἀνὰ καὶ τοῦ ρ. τραντάζω.

1) Γίνομαι τρανός, αιχάνομαι εἰς ἡλικίαν: Ἀνατράνωσε δεῖτα. Συνών. μεγάλων. 2) Ἀναλαμβάνω ἐκ νόσου, γίνομαι καλύτερα: Τὸ παιδί ἀνατράνωσε. Συνών. ίδ. ἐν λ. ἀνατρανώνω (Ι) 1.

ἀνατρέμω Κέρκ. —ΚΘεοτόκ. Οἱ σκλάβ. 165 ἀνατρέμου Θεσσ. ("Αγιος Γεώργιος")

Ἐκ τῆς προθ. ἀνὰ καὶ τοῦ ρ. τρέμω.

Σείομαι, τρέμω ἔνθ' ἀν.: Ἡ τόπους ἀνατρέμε "Αγιος Γεώργιος. Τὸ κορμί της ἀνάτρεμε μέσα 'ς τὰ χέρια του ΚΘεοτόκ. ἔνθ' ἀν. Συνών. σπαρταρώ.

ἀνατρέχω Καππ. (Σινασσ.) —Λεξ. Δημητρ. ἀνετρέχω Κάρπ. 'νετρέχω Τήλ. 'Αορ. γ' πρόσ. ἀνέδραμε "Ανδρ. "Ἡπ. Θήρ. Ικαρ. Α. Κρήτ. Πελοπν. (Λακων.) Σύμ. Χίος ἀνέδραμι Λέσβ. ἀνάδραμε Βιθυν. Ζάκ. "Ἡπ. Κέρκ. Κρήτ. —Λεξ. Δημητρ. (λ. ἀναδράμω) ἀνάδραμι "Ἡπ. (Χουλιαρ.) ἀνάδραμι Σαμοθρ. ἐνέδραμε Κάλυμν. Κάρπ. ἐνέδραμε Νάξ. (Απύρανθ.) 'νέδραμε Α. Κρήτ. Χίος ἀναδράμεις Κύθηρ. ἀνιδράμει Κυδων.

Τὸ ἀρχ. ἀνατρέχω.

